

B.E.B.T.O.

Chin.Voorstr.63/65
SOERABAIA.

SOERABAIA, 3 Maart 1950

No.DLV/2/50

[5331]

Den Hoogedelgestrengen Heer R.A.A. MOH.SEDIONO,

Hoofd van den Dienst voor ONDERNEMINGSLANDBOUW van
het DEPARTEMENT van ECONOMISCHE ZAKEN

Molenvliet Oost 6

D J A K A R T A

Betr. : SITUATIE OP DE TABAKSONDERNEMINGEN RESIDENTIE BESOEKI.

Hoogedelgestrenge Heer,

Hoewel het mij bekend is, dat de Hr.Lange-
laan van de Firma Reynst & Vinju te Djakarta in staat wordt gesteld
en daar ook gebruik van maakt om UHoogedelgestrenge geregeld op de
hoogte te brengen van de gebeurtenissen op de tabaksondernemingen in
de Regentschappen Bondowoso en Djember van de Residentie Besuki, neem
ik de vrijheid UHEG. aan te bieden een kort resumé in duplo, loopende
van begin Februari tot heden. Ik heb dit rapport in drie hoofden ver-
deeld namelijk :

- a) huiszoekingen en innemen van wapens ;
- b) plundering van woningen ;
- c) diefstal, leenen en vordering van transportmiddelen
en dergelijke.

a) HUISZOEKINGEN EN INNEMEN VAN WAPENS/

In den avond van 5 Februari om 20.15 uur
had op het emplacement BOENDER van de onderneming "Tamansarie" (Re-
gentschap Bondowoso) een huiszoeking plaats uitgevoerd door 5 TNI
leden, 2 man van de Politie, 2 pemoedas, terwijl buiten 15 man de
wacht hielden. De TNI leden en Politie waren gewapend met vuurwapens,
de pemoedas met bomboe roentjing. Er werd geen tijd gelaten kasten te
openen, deze werden eenvoudig geforceerd. Linnengoed werd op den
grond en door elkaar gegooid, bedden overhoop getrokken, kisten open-
gebroken, de inhoud op den grond gedeponneerd, alle wapens ook eigen-
domswapens werden medegenomen. Om 11.00 uur 's avonds keerden 6 TNI.
leden terug en had nogmaals een onderzoek plaats, waarbij geen wapens
werden gevonden, hetgeen begrijpelijk, daar deze wapens reeds waren
medegenomen bij de eerste huiszoeking. Om 24.30 uur had nogmaals een
huiszoeking plaats, waarbij de aanwezige Nederlanders door middel van
stenguns werden bedreigd. Des morgens om 8.00 uur (6 Februari) moes-
ten nogmaals kasten en koffers opengemaakt worden. In den loop van

SOERABAIA, 3 Maart 1950

No.DLV/2/50

den 6den Februari werd nog drie maal op de meest onaangename wijze huiszoeking verricht.

Op Zondag 5 Februari had huiszoeking plaats op het emplacement MAESAN van de onderneming "Soember Djeroek" (Regentschap Bondowoso), waarbij alle wapens - ook de eigendomswapens - werden medegenomen. 's Nachts om 24.00 uur had wederom een huiszoeking plaats, Maandagmorgen op 6 Februari voor de derde maal. Ook deze huiszoeking had op de meest onaangename wijze plaats.

Op Zondag 5 Februari om 18.15 uur 's middags had de Administrateur van de onderneming "Tamanan" (Regentschap Bondowoso) bezoek van o.a. Overste Muller van het K.L., toen een sergeant-majoor van de TNI. met ca 50 TNI-ers en 100 man pemoedas het erf ópkwam. De sergeant-majoor met 20 man TNI. drongen het huis binnen voor, zoals zij zeiden, wapencontrôle. Dit was de derde maal binnen 14 dagen. De Administrateur opende de wapenkast en riep de sergeant-majoor de pemoedas, die onder geschreeuw de wapens weghaalden. Met veel moeite gelukte het een briefje van den sergeant-majoor te ontvangen, waarop aangeteekend was, wat er aan wapens en munitie was medegenomen. De sergeant-majoor vertrok met een gevorderde jeep, maar liet een andere sergeant-majoor achter, die met zijn mannen alle kamers, de slaapkamers, binnendrong en alle kasten onderzocht; kleeven werden niet ontzien en op den grond gegooid. De gasten werden onder bewaking van de TNI. in de huiskamer tezamen gebracht, de telefoon werd bewaakt en getelefoneerd mocht er niet worden. Deze toestand heeft drie uren geduurd. Pemoedas drongen ook de bijgebouwen binnen met messen en speren bewapend en werd door de pemoedas getracht den chauffeur de auto-sleuteltjes afhandig te maken, hetgeen niet is gelukt. De Owers durfden niet ongewapend op wacht te staan.

9 Februari verschenen weer vier gewapende TNI.manschappen met een briefje van het hoofd van de TNI.post. Tamanan, waaruit bleek, dat zij huiszoeking moesten doen. Gepakte koffers werden geopend en gedroegen zich deze manschappen over het algemeen behoorlijk. Het onderzoek duurde een uur. Om 13.45 uur dienzelfden dag had wederom een huiszoeking plaats en werd een briefje getoond kennelijk afkomstig van den sergeant van Tamanan, echter niet geteekend.

Op 25 Februari had om 9.30 uur huiszoeking plaats op de onderneming "Djelboek" (Regentschap Djember) door de TNI. onder leiding van een sergeant. Nagegaan moest worden of wapens aanwezig waren niet gedekt door een pas. Alle wapens werden medegenomen behoudens de eigendoms wapens. De houding bij deze huiszoeking was correct, hoewel eenige kleinere zaken werden ontvreemd, wat gerapporteerd werd aan de post Ardjasa. Om 14.00 uur namiddag van dienzelfden dag verscheen echter een deel van dezelfde groep TNI. en wenschte voor de tweede maal huiszoeking te doen. Daar de betrokken Administrateur deze tweede huiszoeking vreemd vond, in een en ander direct gerapporteerd aan de TNI.post Ardjasa. Deze bleek van niets

SOERABAJA, 3 Maart 1950

No. DLV/2/50

te weten en zegde een onderzoek toe. De betrokken TNI-officier zond onmiddellijk den commandant van Ardjasa met twee officieren en werden de huiszoeking verrichtende TNI.ers in een truck verzameld en weg gereden. Excuses werden gemaakt voor het optreden van deze groep TNI.ers.

b) PLUNDERING VAN WONINGEN.

In den nacht van 21 op 22 Februari werd het administrateurshuis op de onderneming "Tamanan" (Regentschap Bondowoso) door ruim 20 gewapende mannen bezocht, de Administrateur opgeklopt en van hem geëischt de sleutels van de aanwezige Ford sedan af te geven. Toen dit geweigerd werd, werd de Administrateur beet gepakt, hij wist zich echter los te rukken en zijn huis wederom binnen te komen. Hij wilde telefoneeren, maar bleken de draden te zijn doorgesneden. Om tot nog toe onbekende redenen is de bende om 3.30 uur vertrokken. Gezien de houding van deze bende en het optreden bij de huiszoekingen durfden de Administrateur en zijn echtgenoot niet langer in hun woning te verblijven en vertrokken naar elders. Aan de plaatselijke K.O.M.D.post werd hulp gevraagd om den volgenden nacht het huis en de afpakschuur te doen bewaken, hetgeen werd toegezegd. Ook de OWers waren op hun post, hoewel zonder vuurwapens. In den nacht van 22 op 23 Februari verschenen om 21.30 uur gewapende mensen bij de OWers en gelastten hen zich in hun verblijven terug te trekken. De OWers voldeden hieraan, daar zich onder deze in het zwart gekleede personen velen zwaar gewapend waren.

Den volgenden ochtend bleek de woning van den Administrateur geplunderd; alle kasten waren opengebroken en leeg gehaald. Op verschillende plaatsen hoog in den muur bevonden zich kogelgaten, terwijl de ledige sten-hulzen in het kantoor werden aangetroffen. Dit schieten is pure baldadigheid geweest.

In den nacht van 24 op 25 Februari werd het huis van den Administrateur van de onderneming "Bangkaan" (Regentschap Bondowoso) - een kilometer buiten Bondowoso gelegen - door een bende bestormd en werd een sanvang gemaakt met plundering. De Administrateur en zijn echtgenoot wisten te ontkomen. Na korten tijd kwam de politie mobiel, die de bende verjoeg. Na vertrek van de politie mobiel keerde de bende echter terug en werd het huis verder totaal leeg geplunderd.

In den nacht van 26 op 27 Februari werd het administrateurshuis op het emplacement BOENDER van de onderneming "Tamansarie" (Regentschap Bondowoso) aangevallen door ca 10 in het zwart gekleede van wapens voorziene personen, waarvan bekend was, dat zij in den loop van dien ochtend met een truck uit Noordelijke richting waren gearriveerd. De Administrateur waarschuwde, niets goed vermoedende, de nabijzijnde politiepost. Om half tien 's avonds werd de Ad-

SOERABAJA, 3 Maart 1950

No. DLV/2/50

ministrateur opgeklopt met de mededeeling, dat de TNI. hem wilde spreken. Er bleef hem niets anders over dan open te doen. Direct drongen deze tien menschen zijn woning binnen gevolgd door een bende, die roode doeken om den hals droegen en zich onkenbaar hadden gemaakt door hun gezicht met roode en zwarte strepen te besmeuren. De Administrateur en echtgenoot met baby van 5 weken werden met stenguns bedreigd en de gewapende bende eischte uitlevering van het geheele bezit van den Administrateur, waartegen hij zich niet kon verzetten. Het geheele huis werd leeggedragen, netjes op de vrachtauto geladen, het geld uit de brandkast medegenomen, tot zelfs het polshorloge van den Administrateur werd hem afgenomen en zoo verdween de bende. Om echter den volgenden nacht terug te keeren en de hier en daar achter gebleven goederen alsnog mede te nemen.

In den nacht van 28 Februari op 1 Maart bezocht een bende het emplacement MÆSAN van de onderneming "Soember Djerok" (Regentschap Bondowoso) en nam banden, benzine, gasolinelampen en dergelijke mede.

c/ DIEFSTAL, LEENEN EN VORDERING VAN TRANSPORTMIDDELEN EN DERGELIJKES.

Zoowel op 4 als op 5 Februari werd van de onderneming "Soember Djerok" (Regentschap Bondowoso) telkens een jeep gestolen.

In den nacht van 20 op 21 Februari werden uit de goedang van de onderneming "Tamanan" (Regentschap Bondowoso) twee jeeps gestolen en 300 kg. tabak; deze diefstal geschiedde door een met revolvers gewapende bende.

In den nacht van 22 op 23 Februari werd van de onderneming "Nangkaen" (Regentschap Bondowoso) een jeep gestolen.

Een op 22 Februari aan de TNI. Kalisat uitgeleende jeep van de onderneming "Soekowono" (Regentschap Djember) is tot op heden niet teruggekeerd.

2 Maart werd een Indonesisch geëmployeerde van de onderneming "Modjo" (Regentschap Djember) door vijf gewapende mannen, terwijl hij in de tuinen zijn werkzaamheden verrichtte, aangehouden en gedwongen zijn Ford prefect (klein model) af te geven. Bij de vlucht werd deze auto tegen een boom gereden en kon - hoewel in beschadigden toestand - weer in beslag worden genomen. De dieven wisten te ontkomen.

SOERABAYA, 3 Maart 1950

No. DLV/2/50

ALGEMEEN.

Het te leen vragen zijdens de TNI. van transportmiddelen neemt hand over hand toe. In vele gevallen blijkt, dat na de teruggave van de geleende transportmiddelen deze direct in reparatie moeten, daar blijkbaar zeer slordig en onoordeelkundig met deze autos wordt omgegaan. Er dreigt dan ook een totaal onklaar en onbruikbaar worden van een groot deel van het ondernemings-autopark, hetgeen niet zal nalaten nadeeligen invloed uit te oefenen op de afwerking van oogst 1949 en de werkzaamheden voor de komende oogst 1950. Reeds nu is er gebrek aan wagens - door uitleenen en noodzakelijk herstel - noodig voor de werkzaamheden verbonden aan inhuur voor oogst 1950. In verband daarmee meenden ondernemers het uitleenen eenigermate te moeten afremmen met het resultaat, dat in een geval een nota dinas werd ontvangen, waarvan ik U hierbij een afschrift beleefd aanbied.

UHEG. zult het met mij eens zijn, dat - wanneer plaatselijke commandanten gaan beoordeelen de al of niet noodzakelijkheid van het gebruik van transportmiddelen op ondernemingen - dit tot algeheele ontwrichting van het ondernemingsbedrijf aanleiding zal zijn.

Een ander euvel - waarvan die ondernemers, die aan de grooten weg gelegen zijn, veel last ondervinden - is het opeischen van benzine. Het gebeurt herhaaldelijk, dat een vrachtauto een ondernemings-emplacement oprijdt, de passagiers (TNI-manschappen) zich over het emplacement van de onderneming verspreiden, onrust veroorzaken onder het werkvolk en benzine opeischen. Dit heeft zulke afmetingen aangenomen, dat Administrateurs niet meer aan de eischen kunnen voldoen en slechts voldoende benzine willen verstrekken om de auto of truck tot de volgende benzinepomp te kunnen laten rijden. In vele gevallen wordt hiermede geen genoegen genomen en worden ondernemers gedwongen meer benzine af te staan.

Hier moge ik aan toevoegen, dat in het begin van Februari geregeld benzine werd verstrekt aan de TNI en dat daar steeds op behoorlijke wijze om werd gevraagd. Dit is waarschijnlijk aanleiding geweest, dat nu door allerlei ondergeschikten gemeend wordt, dat de ondernemer verplicht is hen van benzine te voorzien.

Ik heb gemeend niet in details te moeten treden en mij te moeten bepalen tot in het kort vermelden van de gebeurtenissen.

Ik heb mij verder onthouden van commentaar op de wijze, waarop in sommige gevallen tegen Nederlanders, zowel mannen, vrouwen als kinderen, wordt opgetreden.

Het is mijns inziens zonder meer duidelijk, dat - wanneer niet spoedigst aan het onverantwoordelijk vernielen en stelen van ondernemers-eigendom en het provoceerend optreden tegen employés van ondernemingen een einde wordt gemaakt - het een open vraag is of de ondernemings-tabakscultuur zich zal kunnen handhaven en het 1949 product ± 40.000 pakken à 100 kg. groot wel tot export ge-

SURABAIA, 3 Maart 1950

No. DLV/2/50

bracht kan worden. Welk een schade dit voor de jonge Republiek Indonesia Serikat zou beteekenen, wordt duidelijk wanneer men bedenkt, dat ondernemers 8% uitvoerrechten betalen en verder in gedachten houdt, dat het enorm groot bedrag aan deviezen - hetwelk dit product oplevert - eveneens voor den Lande verloren dreigt te gaan.

Ook de bevolking zou door het wegvallen van de economisch zoo stabiliseerende invloed, welke de ondernemers-tabakscultuur in de Residentie Besuki vormt, in haar bestaan zwaar worden getroffen. De millioenen, welke nu jaarlijks in den vorm van grondhuur, arbeidsloon, inkoop inheemsch materiaal, transport, enz. in de bevolkingshuishouding een groote rol spelen, zouden voor deze bevolking verloren gaan met al de gevolgen van dien. In verband waarmee ik UHEG. wellicht in herinnering moge brengen, dat steeds ook heden nog de Regentschappen Djember en Bondowoso de Regentschappen zijn, waar de landrente-inning practisch geen achterstand vertoont.

Het is mij aangenaam UHoogedelgestrengte te kunnen melden, dat - ondanks de groot onrust en het hier en daar optreden van personen, die trachten de bevolking te intimideeren - overall arbeidskrachten in ruim voldoende mate aanwezig zijn, ook daar, waar des avonds de Administrateur en geëmployeerden de ondernemingen moeten verlaten om ter voorkoming van persoonlijk letsel den nacht elders door te brengen.

Hoogachtend,

w.g. K.H.M. Wilmers,
voorzitter.

KW/WRJM